

REKREACYJNE FORMY AKTYWNOŚCI RUCHOWEJ WŚRÓD MŁODZIEŻY W WYBRANYCH PARAFIACH DIECEZJI BIELSKO-ŻYWIECKIEJ (2006-2007)

I

Zagadnienia, które znalazły się w centrum uwagi Autorów przyczynku, zajmują ważne miejsce w życiu społeczeństwa, zarówno w aspekcie zaspakajania potrzeb codziennych¹, jak i możliwości ich wykorzystania w dalszej perspektywie przez młodzież². Rekreacja i turystyka aktywna powinny być wplecione w całokształt życia współczesnego człowieka. Powinna łączyć w sobie wątki biologiczne, psychiczne, społeczne, ekonomiczne, a także religijne³. Rekreacja ruchowa stała się, zatem jednym z ważniejszych elementów rekreacji w ogólnym tego słowa znaczeniu (obok rekreacji twórczej, rekreacji kulturalno-rozrywkowej oraz rekreacji rozwijanej poprzez działalność społeczną). Stwierdzimy w tym miejscu, że istotnym jej czynnikiem były zajęcia o treści ruchowej, w której człowiek rozwijał się w czasie wolnym od zajęć oraz w okresie aktywnego wypoczynku. Stymulowało to więc odnowę sił rozwoju własną osobowość rekreacją zdrowotną⁴.

Główne cele rekreacji ruchowej sprowadzić można dzisiaj do następujących priorytetów:

- zaspakajania potrzeb ruchu niezbędnego dla zdrowia,
- równoważenia bilansu energetycznego organizmu człowieka,

1 Składnica Akt Beskidzkiej Wyższej Szkoły Umiejętności w Żywcu (dalej: SAB). Beskidzka Wyższa Szkoła Turystyki w Żywcu. Informator na studia, Żywiec 2005, s. 6, 14, 20 i 26. Uczelnia ta funkcjonowała od 2000 do 2006 r. pod nazwą Beskidzkiej Wyższej Szkoły Turystyki w Żywcu.

2 S. Toczek-Werner (2005) (red.) *Podstawy rekreacji turystyki*. Wrocław, s. 50-59.

3 Op. cit.

4 I. Kiełbasiewicz-Drozdowska, W. Siwiński (2001) (red.) *Teoria i metodyka rekreacji (zagadnienia podstawowe)*. Poznań, s. 29-40.

– poprawy w zakresie utrzymywania i budowania sprawności i wydolności fizycznej,

– osiągania przyjemności i zadowolenia z wysiłku fizycznego⁵.

Istotnym elementem zdrowego stylu życia stała się zatem rekreacja ruchowa, a w niej rekreacyjne formy aktywności ruchowej. Ze społecznego punktu widzenia drugorzędną, (choć ważną) sprawą pozostaje to, kto i przez jakie instytucje propaguje prozdrowotny styl życia. Pierwszorzędne znaczenie ma, więc to by zajęcia tego rodzaju mogły być traktowane autotelicznie. Chodzi o spełnienie własnych zainteresowań, w mniejszym lub większym stopniu realizowanych instrumentalnie, (jako środek w zakresie dbałości o zdrowie, sylwetkę, sprawność i kondycję fizyczną)⁶.

II

Badania na temat rekreacyjnych form aktywności ruchowej podjęte zostały przez autorów artykułu w roku akademickim 2006-2007, w trakcie realizacji zajęć dydaktycznych. Celem ich było ustalenie znaczenia rekreacyjnych form aktywności ruchowej młodzieży (w tym okresie) w wybranych parafiach diecezji bielsko-żywieckiej kościoła rzymskokatolickiego⁷.

W prezentowanej pracy zastosowano metodę analityczną (w zakresie dostępnych źródeł i materiałów badawczych) oraz metodę dedukcyjno-indukcyjną. Polegała ona na dochodzeniu zjawisk od szczegółu do ogółu. Przydatna w tej pracy okazała się też metoda statystyczna i komparatystyczna. Pozwalała ona na ustalenie analogii i różnic w podejmowanych problemach badawczych. Przy pisaniu artykułu wykorzystano również materiał empiryczny, będący rezultatem przeprowadzonych wywiadów, rozumianych, jako wybrana technika badawcza⁸.

III

Katolickie organizacje sportowe (Katolickie Stowarzyszenie Sportowe Rzeczypospolitej Polskiej i jego jednostki organizacyjne – Parafialne Kluby

5 R. W. Winiarski (1089): *Wstęp do teorii rekreacji*. Kraków, passim.

6 I. Kiełbasiewicz-Drozdowska, W. Siwiński, op. cit., s. 29-40.

7 Diecezja bielsko-żywiecka funkcjonująca w ramach krakowskiej metropolii (provincji kościelnej) powstała na mocy Bulli Jana Pawła II z 25 marca 1992 r. Zob. *Gość Niedzielny* z 5. IV.1992 r. Por. M. Ponczek (2003): *Kultura fizyczna a Kościół rzymskokatolicki w Polsce po II wojnie światowej 1945-2000*. Katowice, s. 134; M. Ponczek (2004): *Kultura fizyczna a Kościół rzymskokatolicki Antyk XX wiek. Wybór materiałów uzupełniających do ćwiczeń i seminariów z historii kultury fizycznej*. Częstochowa, passim.

8 Por. I. Ryguła (1992): *Proces badawczy w naukach o sporcie*. Katowice, passim; J. Topolski (1984): *Metodologia historii*. Warszawa, s. 360-362; K. Toporowicz (1996): *Elementy metodologii badań historycznych w naukach o kulturze fizycznej*. W: H. Grabowski (red.) *Metody empiryczne w naukach o kulturze fizycznej*. Kraków, s. 121-136; H. Dioniziak (1995): *Metodologia historii*. Częstochowa, s. 105-119.

Sportowe oraz Salezjańska Organizacja Sportowa i jej stowarzyszenia lokalne) powstały w roku 1992⁹. Utworzenie tych organizacji było następstwem zmian transformacyjnych w Polsce po 1989 r. W wyniku tego procesu wiele klubów sportowych przeszło z sektora publicznego do prywatnego¹⁰. Również spośród niektórych celów, zadań i środków stosowanych przez młodzieżowe stowarzyszenia (1993) – skupione wokół Kościoła rzymskokatolickiego – znalazło się m. in. „dbanie o rozwój fizyczny (kultura fizyczna, sport, krajoznawstwo oraz organizowanie i troska o odpowiedni poziom życia towarzyskiego, rozrywki, o wartościowe wykorzystanie wolnego czasu, ubogacającego wypoczynku, ze szczególnym propagowaniem trzeźwości”¹¹. Także statut Akcji Katolickiej w Polsce (1996) w artykule 10 rozdziału II zalecał Parafialnym Oddziałom Akcji Katolickiej „działalność oświatową, wychowawczą i wydawniczą oraz działalność kulturalną i informacyjną” (m.in. za pośrednictwem stowarzyszeń kultury fizycznej).

Przeprowadzone przez studentów wywiady z księżmi z niektórych parafii diecezji bielsko-żywieckiej potwierdzają tezę, że w Katolickim Stowarzyszeniu Młodzieży (w parafiach) organizowane były tzw. złaziska sportowe (rozwijane w Archidiecezji i Metropolii Krakowskiej od 1992 r.). Polegały one m.in. na wychowaniu młodzieży katolickiej przez sport i jego rekreacyjne formy wedle maksymy „w zdrowym ciele, zdrowy duch”. Akcja ta umożliwiała młodym Polakom racjonalne spędzanie czasu wolnego, upowszechnianie sportu i rekreacji ruchowej oraz propagowanie rywalizacji w duchu fair-play. Służyły temu m.in. zgrupowania sportowe ogólnopolskich zawodów w piłce nożnej i siatkówce (w Popowie Kościelnym, Kasince Małej i Tucholi). Od 2007 r. odbywała się tam również olimpiada sportowa (rzuty, ringo, biegi slalomowe, sztafety z piłeczką do tenisa stołowego, skoki na skakance, tory przeszkód oraz skoki z piłką itp.).

Miejszem rozgrywanych igrzysk była Śnieżnica. W oddziałach Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży diecezji bielsko-żywieckiej organizowane były rozmaite formy turystyki i krajoznawstwa, m.in. obozy turystyczno-sportowe, wycieczki rowerowe, wycieczki piesze oraz wycieczki autokarowe. Stanowiły one również swego rodzaju przykłady aktywności ruchowej, nie tylko wśród młodego pokolenia, ale także wśród starszych wiekiem parafian. Oczywiście, Olimpiada Sportowa Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży skierowana była przede wszystkim do dzieci i młodzieży oraz ich rodzin. Zabawy i gry sportowe miały integrować środo-

9 M. Ponczek, op. cit., s. 45-47 oraz 73-74.

10 Por. D. Dudek (2001): *Zarys dziejów i organizacja stowarzyszeń kultury fizycznej*. Kraków; W. Sawicki (2005): *Stowarzyszenia kultury fizycznej. Podstawy prawno-finansowe*. Warszawa, passim.

11 Cyt. za: *Statut Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży* (1993): Warszawa-Kraków, s. 6 (rozdział II – Cel zadania, środki – § 14, pkt. 7 i 8).

wisko parafialne oraz upowszechniać działalność dobroczynną i turystyczno-sportową¹².

W niedalekiej przyszłości polska katolicka młodzież realizująca rekreacyjne formy aktywności ruchowej – miejmy nadzieję – przeszła od deklaracji do działań praktycznych. Szło tutaj głównie o aktywność ruchową w zakresie szeroko rozumianych form kultury fizycznej, przede wszystkim sportu, krajoznawstwa i turystyki.

Studenci I roku na kierunku wychowania fizycznego (w semestrze zimowym na studiach niestacjonarnych) przeprowadzili w roku akademickim 2006/2007 wywiady z proboszczami i wikariuszami wybranych dziewięciu parafii diecezji bielsko-żywieckiej (Jezusa Chrystusa Odkupiciela Człowieka w Bielsku; parafii rzymskokatolickiej w Kętach; św. Stanisława Kostki w Łodygowicach; św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Łodygowicach oraz Wilkowicach i Pietrzykowicach; św. Marcina w Radziechowych; Matki Boskiej Rychwałdzkiej w Rychwałdzie; Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Suchej Beskidzkiej; Najświętszej Marii Panny w Sopotni Małej; Najświętszej Marii Panny w Zwardoniu)¹³.

Pośród najczęściej wymienionych przez księży w wywiadach – rekreacyjnych form aktywności ruchowej organizowanych wśród młodzieży – znalazły się m.in.:

- rozgrywki piłki nożnej (przeprowadzone przeważnie pośród ministrantów – o tytuł najlepszej drużyny futbolowej w diecezji bielsko-żywieckiej);
- zawody w tenisa stołowego, kolarstwie górskim i szosowym oraz narciarstwie;
- dziesięciodniowe obozy sportowe dzieci i młodzieży w Murzasichlach k/ Zakopanego;
- piesze wycieczki na trasie: Bielsko-Biała – Szyndzielnia – Klimczok – Szczyrk; Stryszawa Roztoki – Jałowiec – Magurka – Sucha Beskidzka; Jordanów – Luboń Wielki – Rabka; Krzeszów – Żurawica – Krzeszów – Leskowiec;
- zdobywanie niektórych szczytów górskich: Połonina Wetlińska – Przełęcz Orłowicza – Smerek; Ustrzyki Górne – Połonina Caryńska –

¹² Statut Akcji Katolickiej w Polsce. Dodatek do Niedzieli poświęcony Akcji Katolickiej, nr 3 z 6.X.1996, s. 1.

¹³ Wywiady przeprowadzone przez studentów I roku studiów niestacjonarnych w roku akademickim 2006/2007 z księżmi wybranych parafii Kościoła rzymskokatolickiego diecezji bielsko-żywieckiej na temat realizowanych na ich terenie form aktywności ruchowej wśród młodzieży (ks. J. Fryczewskim z Bielska-Białej, ks. F. Knapikiem z Kęt, ks. M. Puchałką z Łodygowic, ks. St. Kubasikiem i ks. Dziki z Radziechowych, ks. M. Kasprzykiem z Suchej Beskidzkiej, ks. A. Tylką z Sopotni Małej i ks. dr Aleksandrem Brodą ze Zwardonia). Wywiady przeprowadzili następujący studenci: Natalia Greń, Piotr Haręźlak, Wojciech Jura, Paweł Kania, Daniel Kasprzycki, Klaudia Kubowicz, Piotr Michalski, Piotr Pokusa i Paweł Pydych.

Wołosate, Przełęcz Bukowska – Halicz – Wałosate; Ustrzyki Górne – Szeroki Wierch – Tarnica-Wołosate; Mała Rawka – Kremenaros – Wielka Rawka-Przełęcz Wyżniańska – obwodnica bieszczadzka;

– wycieczki fakultatywne do Komańczy i Kalwarii Zebrzydowskiej.

Ks. Aleksander Kasprzyk z parafii pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Suchej Beskidzkiej zwrócił w wywiadzie uwagę na szczególną rolę obozu w Murzasichlach. Obóz ten obejmował wejścia na niektóre szczyty, m.in. Kasprowy Wierch, Giewont, Gubałówkę, dojście na Czerwone Wierchy, Morskie Oko, Czarny Staw, Dolinę Kościeliską – Jaskinię Mroźną, Halę Ornak oraz Pieniny – zamek w Niedzicy – Jezioro Czorsztyńskie.

Kapłan ten opowiedział też o doświadczeniach własnych wyniesionych podczas pobytów rekreacyjnych na nartach w Alpach włoskich i szwajcarskich. Ks. A. Kasprzyk realizował także podróże zagraniczne m.in. do Ziemi Świętej śladami Jezusa Chrystusa.

Niestety, w sondowanych przez studentów parafiach diecezji bielsko-żywieckiej wynikało, że nie udało się utworzyć i rozwinąć żadnego parafialnego klubu sportowego.

Ks. dr Alfred Broda, (proboszcz z parafii pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny w Zwardoniu) stwierdził, iż sam kiedyś uprawiał w młodości sport. Czynił to najczęściej w celach rekreacyjnych. Uprawiał przeważnie piłkę nożną i narciarstwo oraz biegi. „To było przyjemne zmęczenie; człowiek czuł się wtedy taki lekki i miał świadomość tego, że zrobił coś dobrego dla swojego ciała i rozwoju fizycznego; sport był, bowiem dla mnie psychicznym odpoczynkiem; wracając do domu (po treningu) nie miałem siły ruszyć nogą czy ręką; wcale to jednak nie przeszkadzało, ponieważ wiedziałem, że w rzeczywistości jestem psychicznie wypoczęty”¹⁴ Wypowiedź ta w pełni oddawała sens uprawiania sportu w celach rekreacyjnych oraz wskazywało ważną rolę rekreacyjnych form aktywności ruchowej w życiu człowieka (występująca, jako dominujący element spędzania czasu wolnego)¹⁵.

Inni kapłani podkreślali, że wśród grup modlitewnych (przeważnie ministrantów i młodych księży – wikariuszy) działały na terenie parafii Podbeskidzia często nieformalnie (dzikie) drużyny futbolowe i piłki siatkowej. Organizowane były również górskie wspinaczki i wycieczki.

14 Cyt. za: Wywiad z ks. dr Alfredem Brodą, proboszczem parafii pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny w Zwardoniu.

15 R. Muszkiet, M. Bronikowski (2000): *Wychowanie fizyczne w edukacji*. Poznań, s. 113-114; J. Klawender (2007): *Wybrane zagadnienia z zakresu prowadzenia wycieczek*. Warszawa, s. 98-100.

IV

W konkluzji niniejszego artykułu można stwierdzić, że dzięki przeprowadzonym wywiadam dowiedzieliśmy się ponad wszelką wątpliwość, iż najpopularniejszymi rekreacyjnymi formami aktywności ruchowej wśród młodzieży katolickiej w opisywanym regionie były:

- parafialne rozgrywki piłki nożnej i tenisa stołowego;
- biegi narciarskie;
- wyścigi kolarskie;
- dziecięce i młodzieżowe obozy sportowe;
- wspinaczki górskie oraz wycieczki.

Realizowane w trakcie zajęć księży z młodzieżą wybrane konkurencje sportowe o charakterze rekreacyjnym turystyki aktywnej, stanowiły liczące się narzędzie integracji środowiskowej, „w zakresie poznawania społeczności lokalnych (ich historii oraz krzewienia tradycji i obyczajów ludowych), ważnych postaci związanych z regionem i pomników kultury”¹⁶. Były ważnym czynnikiem wymiany doświadczeń oraz utrwalania nawyków związanych z kultywowaniem szeroko rozumianej kultury fizycznej, przede wszystkim w zakresie rozwijania rekreacyjnych form aktywności ruchowej.

Stanowiły również nieprzymuszony (dobrowolny) i atrakcyjny rodzaj parafialnego życia (nie tylko religijnego, ale obyczajowego oraz kulturowego, a także rekreacyjno-sportowego i turystycznego).

Uprawiany rekreacyjnie sport bądź turystyka – były również stymulatorem procesu chrześcijańskiego wychowania młodych Polek i Polaków¹⁷, emanującym na parafialne środowiska osób starszych¹⁸. Zapamiętaliśmy je jako ważny element ogólnego oraz wszechstronnego rozwoju człowieka¹⁹

16 Cyt. za: Fragmenty dotyczące działania Akcji Katolickiej w Polsce w zakresie sportu i turystyki (1999): W: M. Ponczek (2003): *Kultura fizyczna w dokumentach papieskich i Episkopatu Polski w pierwszym dziesięcioleciu III Rzeczypospolitej. Materiały źródłowe dla studentów szkół wyższych. Przypisy i komentarz historyczny oraz dobór tekstów*. Częstochowa, s. 38.

17 Por. Ks. J. Niewęglowski SDB (2007): Wychowawcze wymiary sportu. W: Z. Dziubiński (red.) *Drogi i bezdroża sportu i turystyki*. Warszawa, s. 385-397; E. Wolter (2007): Pedagogiczno-historyczne implikacje równoważne turystyki rekreacyjnej. W: Z. Dziubiński, op. cit., s. 473-480.

18 R. Rowiński (2007): Aktywność rekreacyjna i turystyczna drogą usprawniania osób starszych. W: Z. Dziubiński, op. cit., s. 421-426.

19 A. Szyszko-Bohusz (2007): Drogi i bezdroża sportu i turystyki w świetle postulatu wszechstronnego rozwoju. W: Z. Dziubiński, op. cit., s. 370-377.